

PAGINA 3

'Een nieuwe reformatie is nodig'

PAGINA 5

'De herfst tintelt van energie'

PAGINA 8

'Joepie belandt bij mij in huis'

VERDER: ■ Leven in een loofhut ■ Verwonderen en doorgeven ■ Je geloof bijeensprokkelen ■ De sterrenhemel gaat open ■ Jongeren helpen stadsgenoten

Een nieuwe vorm van geestelijke verzorging in Nederland

Trage vragen stellen

Wie in een ziekenhuis of zorginstelling verblijft en behoefte heeft aan een gesprek over levensvragen of zingeving, kan terecht bij een geestelijk verzorger. Maar wat lang niet iedereen weet, is dat geestelijk verzorgers ook kosteloos bij mensen thuis kunnen komen. Sinds 2019 is daarvoor een landelijke subsidieregeling van kracht, uniek in Europa.

Leven met een chronische aandoening, eenzaamheid, rouw, angst voor de dood, vragen rond voltooid leven en euthanasie. Maar ook het terugkijken op het geleefde leven en het opmaken van de levensbalans. Het zijn bij uitstek onderwerpen voor een gesprek met een geestelijk verzorger. Dankzij een subsidieregeling vanuit het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport kunnen thuiswonende ouderen (formeel al vanaf 50 jaar) en patiënten die thuis palliatieve zorg krijgen, met een geestelijk verzorger thuis in gesprek over levensvragen en zingeving. Inwoners van de regio Den Haag – naast Den Haag horen Rijswijk, Leidschendam-Voorburg, Wassenaar en Zoetermeer daarbij – kunnen zich hiervoor aanmelden bij het centrum voor levensvragen Haagsche Zin.

Privédomein

Moritz Pfähler is een van de drie bestuursleden van Haagsche Zin en zelf ook werkzaam als geestelijk verzorger thuis. 'Ik vind het bijzonder om te worden toegelaten in iemands privédomein', zegt hij. 'Je ziet vaak dat mensen thuis in hun vertrouwde omgeving beter revalideren en herstellen. Daar mag je dan binnentreden en

naar iemands levensverhaal luisteren. Een geestelijk verzorger zoomt in op de mens achter de patiënt, want die is zoveel meer dan alleen zijn of haar lichaam. Als je iemand door de trage vragen naar voren weet te luisteren, doet dat die persoon goed.'

'Geestelijk verzorgers werken los van een kerkgenootschap'

Bij Haagsche Zin zijn vijftien geestelijk verzorgers aangesloten. Pfähler: 'We werken allemaal op zzp-basis en vanuit onze eigen deskundigheid, specialisatie en levensbeschouwelijke achtergrond, zoals protestant, rooms-katholiek, hindoe, moslim, humanist maar ook bewust atheïst. Zelf heb ik een achtergrond als predikant in een baptistengemeente. De meesten doen dit werk parttime en werken daarnaast als geestelijk verzorger in een ziekenhuis of zorginstelling. Dat geldt ook voor mij en verder werk ik nog een aantal uur als BIG-geregistreerd wijkverpleegkundige.' Mensen kunnen zichzelf aanmelden bij Haagsche Zin, maar bijvoorbeeld

de huisarts of wijkverpleegkundige kan dat ook doen. Na de aanmelding gaat de onafhankelijke 'matchmaker' aan het werk, die de persoon koppelt aan een van de geestelijk verzorgers. 'We doen dat als geestelijk verzorgers bewust niet zelf', licht Pfähler toe, 'om belangenverstrengeling te voorkomen.'

Zingevingsspecialist

Niet iedereen heeft een goed beeld van het werk van geestelijk verzorgers. Pfähler: 'Veel mensen denken dat een geestelijk verzorger door een kerk gezonden is, maar dat is niet zo. Alhoewel velen van ons een religieuze achtergrond hebben, werken we niet als vertegenwoordigers van een bepaald kerkgenootschap. We zijn specialisten op het gebied van zingeving en levensvragen. Sommige collega's noemen zich ook wel zingevingsspecialist.'

De subsidieregeling voor geestelijke verzorging thuis, die volgens Pfähler uniek is in Europa, biedt ruimte voor maximaal vijf gesprekken, waarin ook rituelen een plaats kunnen krijgen als daar behoefte aan is. Wanneer vijf keer niet voldoende is, wordt er soms een herindicatie aangevraagd

FOTO: PIEDRANE VIA PIXABAY

en kan het traject met maximaal drie gesprekken uitgebreid worden. Er wordt steeds meer gebruikgemaakt van de regeling, onder andere dankzij mond-tot-mondreclame nadat mensen er goede ervaringen mee hebben opgedaan. Maar ook wordt er vanuit Haagsche Zin veel aandacht besteed aan het informeren van zorgprofessionals over de regeling.

Bijzonder

David Renkema is voorzitter van de Algemene Kerkenraad van de Protestantse Kerk Den Haag. Hij kende de regeling nog niet, maar is er zeer positief over. 'Het gaat om het welbevinden van mensen; ik vind het

bijzonder dat de overheid dit waardeert', stelt hij. Is er vanuit de Haagse Protestantse Kerk wel eens nagedacht om deze behoefte in de maatschappij op te pakken? Renkema: 'Onze wijkpredikanten hoeven zich niet te beperken tot de eigen leden en ik denk dat de meesten ook breed proberen te kijken. Maar in de praktijk hoor ik er weinig van. Ik denk dat onder andere het ontbreken van een goed aanbod, het imago van de kerk en de beschikbare tijd – door kleine aanstellingen en een vergrijzende achterban – de beperkende factoren zijn.'

IRNA VAN DER WEKKE
INFO: HAAGSCHE-ZIN.NL

Wat bezielt ons...?

Tijdens de interreligieuze samenspraak 'Wat bezielt ons?', georganiseerd door de Stichting Spinoza Den Haag, kunnen sprekers en publiek filosoferen over de verschillen en de overeenkomsten van het islamitische, joodse, christelijke en spinozistische gedachtegoed. Filosoof Yoram Stein leidt het gesprek over levensbeschouwelijke vorming, over verdraagzaamheid en het persoonlijke en het collectieve geluk. Immers, ook Spinoza spreekt zich uit over religie, over God, de mens en de natuur. Spinozist Henri Krop geeft een inleiding, die gevolgd wordt door een samenspraak tussen rabbijn Marianne van Praag, predikant Rienk Lanooy en Sharief Mohamed, verbonden aan de Anware Mustafa Moskee Den Haag. Jonge musici zorgen voor een interculturele omlijsting. De bijeenkomst is een van de twintig activiteiten die worden georganiseerd in het kader van Spinoza Oktobermaand. Het volledige programma is te vinden op spinozadenhaag.nl

Zo. 22. 13.15-16 U.
AMARE, SPUIPLEIN 150.
TICKETS € 15,- P.P. VIA SPINOZADENHAAG.NL

Leven in een loofhut

‘Door het dak moet je de sterren kunnen zien’

Van 29 september tot 6 oktober viert de joodse gemeenschap Soekot of Loofhuttenfeest. Men denkt terug aan de veertig jaar waarin het volk Israël op weg was naar het beloofde land, en zij in tenten en hutten leefden. Van oudsher is het ook een oogstfeest. Roy Cohen, bestuurslid van de Nederlands Israëlitische Gemeente Den Haag, vertelt erover.

Wat is de plaats van het Loofhuttenfeest in de Joodse traditie?

‘Ik zie Soekot als het laatste van een reeks feesten waarmee we het nieuwe jaar ingaan. Eerst vieren we Rosj Hasjana, Joods nieuwjaar, waarbij je reflecteert op de toekomst, het verleden en op G'd [in de Joodse traditie wordt uit respect de naam niet volledig geschreven, red.]. Na Rosj Hasjana volgt Jom Kippoer, Grote Verzoendag, waarbij je nadenkt over wat je het afgelopen jaar hebt gedaan en wat je moet rechtzetten met jezelf, met anderen en met G'd. Je vast dan 25 uur lang. Op de avond van Jom Kippoer begin je met het bouwen van je loofhut, de soeka. Dat doe je buiten, in je tuin of op je balkon.’

Hoe wordt Soekot gevierd?

‘Tijdens Soekot zitten we een week in de loofhut en dat betekent een week buiten leven. Na Rosj Hasjana en het

vasten zijn we als het ware schoon en dan nodigt G'd ons in zijn domein, zijn huis. De symboliek is dat tijdens Soekot alle mensen gelijk zijn: of je nu rijk bent of arm, je leeft allemaal een week per jaar in een simpele loofhut. Er worden zoveel mogelijk gasten uitgenodigd om samen feest te vieren. Dat is ook fijn voor mensen die zelf geen hut kunnen bouwen omdat ze bijvoorbeeld in een flat wonen. Voor hen is er ook een gemeenschappelijke loofhut bij de synagoge.’

Hoe bouw je een loofhut?

‘De loofhut maak je van natuurlijke, afbreekbare materialen. Na Soekot moet je hem weer afbreken. Het is het huis van G'd, van materialen door G'd gegeven, die moet je ook weer teruggeven. Door het dak moet je de sterren kunnen zien. In warmere landen worden takken van de dadelpalm gebruikt voor het dak. Hier gebruiken we andere takken. Veel mensen

Roy Cohen: ‘Of je nu rijk bent of arm, je leeft allemaal een week lang in een simpele loofhut.’

versieren de hut, ze hangen bijvoorbeeld teksten uit de Thora of kunst van het heilige land aan de muur. Ik laat ieder jaar mijn kinderen losgaan op de versiering van de hut.’

Wat betekent het feest voor jou?

‘De joodse feesten verbinden ons met de vorige generaties, ze worden al drieduizend jaar zo gevierd. Als ik

duizend jaar terug in de tijd zou gaan, zou ik op dezelfde manier Soekot vieren als nu. Voor mij is de reden om Soekot te vieren simpel: G'd heeft mij gevraagd om een loofhut te bouwen en erin te leven. Ik kan me voorstellen dat mensen denken: wie doet nou zo iets? Het is toch mesjogge om in de herfst een week lang in een hut te leven? Het is koud en er vallen blaadjes in je eten. Maar het gaat niet om het

rationele maar om het spirituele. Er gebeurt iets in die hut, er heerst een bijzondere sfeer omdat je niet in je huis bent. Door even afstand te doen van het materiële, reset je jezelf voor het nieuwe jaar. Ik wens iedereen zo'n reset-moment toe, om tot jezelf te komen en je verbonden te weten met G'd.’

ANNE-HELENE BORGTS

IN-DRUK EEN SPANDEKJE IN DE MENIGTE

Demonstratie in 1983: ‘Jongens, achter Jezus aan!’

In grote gezelschappen, laat staan in een massameeting, voel ik mij niet thuis. Laat mij maar in een rustig hoekje met een oude kennis wat herinneringen ophalen. Het is niet uit angst voor een nat pak dat je mij niet op de A12 zult spotten. Ik krijg het gewoon benauwd tussen mensen die allemaal gelijk hebben. Omdat de (actie)boeren in groten getale kwamen, waren hun leuzen niet geloofwaardiger. En nu het om de fossiele subsidies gaat, regeert in een democratie ook niet de macht van de activisten. Uiteindelijk zullen mensen rond de (formatie)tafel een weg naar een beter klimaat moeten effenen.

Ook de spiritualiteit kent de valkuil dat het om veel gaat. Jaren geleden las ik over een gemeenschap die in Lelystad een vorm van meditatie beoefende. Als maar genoeg mensen zich erbij aansloten, zo zei de woordvoerder, dan zouden misdaad en onveiligheid in ons land afnemen. Over de ontkerkelijking van de samenleving

hoor je ook regelmatig klaagzangen. ‘De criminaliteit neemt toe, jongeren staan niet meer op voor senioren in het ov, je krijgt een middelvinger in het verkeer.’ Maar nergens in het evangelie lezen we dat de komst van het Rijk afhangt van de velen die Jezus volgen. In de gelijkens van Jezus gaat het over zout dat smaak geeft, zuurdesem dat het deeg doet rijzen, een mosterdzaadje dat een grote struik wordt. Het waren Sjaak en Clara Sies die in 2002 met de eerste voedselbank begonnen in Nederland. Zorg over verspilling en zorg voor de armen: ze begonnen gewoon. Op dit moment ontvangen 120.000 mensen wekelijks een voedselpakket. Als je alle vrijwilligers bij elkaar neemt, is dat een wekelijks terugkerend massaal protest tegen ons armoedebeleid.

En toch liep ik veertig jaar geleden, achter een spandoekje, met wat jongeren van de kerk richting Malieveld. We schrijven 29 oktober 1983: president Reagan had besloten dat er in

Nederland wel 48 kruisraketten met kernkoppen geplaatst konden worden. In zijn Republikeinse achterban zaten nogal wat ‘Bijbelgelovige’ lieden die meenden dat de Sovjet-Unie de grote satan was. De al jaren durende Koude Oorlog tussen Oost en West was verworden tot een nucleair dobbelspel. Wie de meeste ogen gooit wint. Het Interkerkelijk Vredesberaad, opgericht vanuit de kerken, zei: ‘Genoeg is genoeg.’ Je zou willen dat zo'n helder geluid ook nu klinkt, nu de Amerikaanse kernwapens op Volkel ‘gemoderniseerd’ gaan worden. En ondanks de tegenstand van een meerderheid (2013) in de Tweede Kamer, besloot de regering dat de F-35-straaljagers kernwapens kunnen

voeren. Zo dobbelen we mee, ondanks de woorden van Henry Kissinger: ‘Elke verstoring van het evenwicht kan leiden tot catastrofale gevolgen.’ ‘Alleen Jezus kan vrede brengen’, zeiden mijn evangelische vrienden indertijd. Mee eens: ‘Jezus vrededorst’ stond er op ons spandoekje. Maar niet voor de vromen alleen! Vastgelopen in de massa zag ik ruimte in een zijstraat en verlegde ons clubje de koers. Iemand die achter mij liep, hoorde ik zeggen: ‘Jongens, achter Jezus aan!’ Gelovigen mogen hun overtuiging niet dwingend opleggen. Mensen op een idee brengen moeten ze vooral niet laten.

ROB VAN ESSEN

Aardse mystiek

In de Houtrustkerk is de tentoonstelling *Aardse mystiek* te zien, met foto's en schilderijen van Arnold Ziegelaar. Ziegelaars schilderijen, vaak eenvoudige landschappen waarin verwondering en vervreemding niet ver weg zijn, staan in de traditie van de metafysische schilderkunst.

TOT 4 DEC. ZO. 11.30-12.30, VOOR EN NA ACTIVITEITEN IN DE KERK EN NA TELEFONISCHE AFSpraak MET MARGRIET LAGADEAU, 06-39223150. HOUTRUSTKERK, BEEKLAAN 535. TOEGANG GRATIS.

SCHILDERIJ: ARNOLD ZIEGELAAR

FOTO: CHRIS PASTRICK VIA PIXABAY

Poëzie uit het hart

Een avond vol poëzie, geleid door André Stek. Hij vertelt hoe hij tot dichten kwam en hoe poëzie een rol in zijn leven speelde. Hij nodigt bezoekers uit hun favoriete gedicht uit de Nederlandse poëzie in te sturen en eventueel zelf voor te lezen. De favoriete gedichten van grote Nederlandse dichters komen langs, soms voorgedragen door de auteurs zelf via audio- en video-opnamen.

MA. 30. 19.30 U. BOSBESKAPEL, BOSBESSTRAAT 5. OPGAVE: ANDRÉ STEK, 06-51732716, COMPOSTELA1@LIVE.NL

Is er werk na de kerk?

Geen breuk, maar een logische stap

Ook kerken kampen met de krapte op de arbeidsmarkt. Ondanks vergrijzing en kerkverlating is er een groeiend tekort aan predikanten. Naast een afnemende instroom van nieuwe voorgangers is er sprake van uitstroom, ook in Den Haag. Predikanten Wietske Verkuyl van de Abdijkerk en Martin Koster van de Bosbeskapel kozen allebei voor een vervolgstap in hun loopbaan buiten de kerk. Wat beweegt hen?

Het kerkelijk leven in de Abdijkerk is veranderd. In de zondagse kerkdienst zie je vooral ouderen. Kinderactiviteiten hebben een andere plaats en ritme gekregen, bijvoorbeeld in de jaarlijkse kindervieringen tijdens Kerst en Pasen. Dan zijn er bijna honderd kinderen met hun ouders. 'De Abdijkerk, waar ik nog even predikant ben, is het oudste gebouw van Den Haag', vertelt Verkuyl, 'zelfs ouder dan de Ridderzaal. Het is een mooi klassiek kerkje met kansel en doophek. Ik heb het best naar mijn zin als predikant, maar als ik voor mijn pensioen nog iets anders wil doen, dan is het moment voor een nieuwe stap nu aangebroken. Ik ga in de Schilderswijk als zij-instromer werken in het basisonderwijs.'

Buiten de boot

Voor Verkuyl komen er in deze keuze meerdere lijnen bij elkaar. 'Ik heb

eerder gewerkt als docent voor het godsdienstonderwijs op openbare scholen, maar ook als welzijnswerker. De keuze om iets anders te doen dan predikant is voor mij geen breuk, maar een logische stap. Ik voel me geroepen om me in te zetten voor mensen die buiten de boot vallen. Het gaat mij aan het hart dat er niet voldoende leerkrachten zijn. De laatste jaren heb ik veel mensen begeleid in hun sterven. Dat was erg mooi werk om te doen. Alles wat ik geleerd heb, neem ik nu mee om kinderen te begeleiden die aan het begin staan van hun leven.'

Haar geloof is in de loop van de jaren veranderd, merkte Verkuyl. 'Het heeft zich meer ontwikkeld richting de weg van de gnosis en de zelfkennis. We hebben misschien als kerk wel een nieuwe reformatie nodig. Binnen de kerk voelde ik soms

FOTO: ISTOCK

schroom om hiermee aan de slag te gaan. Ik vind het wel heerlijk om nu meer ruimte te hebben voor mijn eigen zoektocht.'

'Zeker als je spreekt doet taal iets met je wezen'

Net als bij Wietske Verkuyl is de gemeente van de Bosbeskapel – waar Martin Koster negen jaar predikant was – verouderd. De kerkgang op zondag is teruggelopen. Toen hij begon waren er op zondag nog kinderen

en tieners in de kerk. 'Al staan hier goedbezochte activiteiten door de week tegenover', benadrukt Koster. Zijn pensioen naderde, maar hij ging toch op zoek naar ander soort werk. 'Zo werk ik als vrijwilliger in het onderwijs voor Nederlands als tweede taal. Het basisonderwijs heb ik ook overwogen, maar ik vond de afstand tussen jonge zij-instromers en mijzelf te groot. Ik geef nu les op de Oekraïne-school in Mariahoeve als NT2-docent voor docenten die Nederlands moeten leren. Het predikantschap heb ik deels losgelaten. Ik werk nog als ambulante predikant in de regio en ik heb een eigen

curcus Hebreeuws ontwikkeld voor belangstellenden, die in korte tijd hun lievelingstekst uit de Bijbel in het Hebreeuws willen leren lezen. Ik ben graag met taal bezig. Dat blijft, ook nu mijn werk voor de Bosbeskapel is gestopt. Taal doet iets met je wezen, zeker als je spreekt. Geloof heeft voor mij met woorden te maken. De verbreding naar andere werkkringen heeft ook met mijn liefde voor het woord te maken. Het woord durven nemen en mensen daarbij helpen, dat is nog steeds mijn pad.'

TOM MIKKERS

Vrijwilliger bij pioniersplek LUX:

'Ik heb mijn eigen geloof bij elkaar gesprokkeld'

Vivian Wildeboer: 'Hoe kunnen we de besproken thema's in ons eigen leven toepassen?'

Vivian Wildeboer is sinds enkele jaren actief betrokken bij de activiteiten en het bestuur van de pioniersplek LUX. Zo organiseert zij onder andere 'Tafelgesprekken', waarbij twintigers en dertigers met elkaar eten en praten over zingeving en geloof. Ze is zelf ook deelnemer.

In september is vanuit LUX de vierde groep Tafelgesprekken van start gegaan. Elke groep bestaat uit ongeveer acht deelnemers die om de twee weken bij elkaar komen voor een maaltijd met daarna een gesprek. Organisator én deelnemer Vivian Wildeboer vertelt: 'Het is een plek waar ik mijn geloof handen en voeten kan geven. In onze groep luisteren we ter voorbereiding op de bijeenkomst naar een willekeurige podcast. De keus is steeds aan degene bij wie we thuis zijn, die de avond voorbereidt en het gesprek leidt. Andere groepen praten meestal aan de hand van een samen gekozen boek. De gesprekken kunnen filosofisch zijn – ik heb zelf een nogal filosofische inslag – maar we zoeken altijd naar een antwoord op de vraag hoe we het besprokene in ons eigen leven kunnen toepassen.'

Complex

Aan de activiteiten van LUX kunnen jongvolwassenen met verschillende achtergronden deelnemen, of ze nu bijvoorbeeld christen, agnost of atheïst zijn. Maar de meeste deelnemers aan de tafelgesprekken hebben een kerkelijke achtergrond. Zelf is Wildeboer opgegroeid in een katholiek gezin. Dat was voor haar meer een sociaal leven dan dat het iets betekende voor haar geloof. Toen ze 26 was,

bezocht ze de City Life Church en daar ging voor haar 'een knop om'. Een paar jaar heeft ze daar actief geparticipeerd. Maar gaandeweg kon ze zich niet meer vinden in de manier waarop men daar met vragen en geloven omging. Voor haar is geloven een complex gebeuren waar geen makkelijke antwoorden passen. Ze ging een tijd naar de Kloosterkerk en kwam uiteindelijk terecht bij LUX. Daar ervaart ze een realistische, praktische manier van omgaan met geloof. Over die weg in haar leven vertelt ze: 'Ik heb mijn eigen geloof bij elkaar gesprokkeld.'

'Onze generatie neemt niet zomaar alles aan'

Op zondag is er een LUX-viering in de Noorderkerk, waar Wildeboer ook aan deelneemt: 'Ik leer er ook meer mensen kennen en het fijne is dat er na de preek altijd een vraaggesprek volgt. Want onze generatie neemt niet zomaar alles aan. Wij hebben het nodig om tegen vanzelfsprekendheden aan te kunnen schoppen en vervolgens onze eigen mening te vormen.' De vieringen worden goed bezocht: 'Er is een groep van vijftig à zestig regelmatige bezoekers en per keer zijn we met zo'n dertig kerkgangers.'

Op dit moment werkt Wildeboer bij de klantenservice van de ANWB, waar ze plezier heeft in het helpen van klanten en waar ze haar collega's ook kan helpen met vragen. Wildeboer: 'Maar ik haal de grootste voldoening uit het vrijwilligerswerk dat ik bij LUX doe, hoewel dat met een fulltime baan soms ook een wankel evenwicht is.'

'Bij geloven passen geen makkelijke antwoorden'

Op de vraag wat ze hoopt voor de toekomst, vertelt Wildeboer voorzichtig dat ze met de hulp van pionier Rik Zwalua misschien wel een keer zelf een preek zou willen houden. Daar schuilt meer achter; ze vertelt 'een kleine droom' te hebben om theologie te gaan studeren. 'Maar ik heb al een master internationale bestuurskunde en dan zou een tweede masteropleiding heel erg duur worden. Ook hoop ik dat LUX ooit op eigen benen kan staan, want we zijn nu nog afhankelijk van pionierssubsidies. We bereiken een brede groep jonge mensen met de LUX Academy door het organiseren van workshops en lezingen voor inspiratie en bezinning in Amare. Die activiteiten zijn niet uitgesproken christelijk, maar gaan wel over vraagstukken die zingeving betreffen. Daar zijn in de samenleving veel vragen over. Erover praten en luisteren naar anderen kan troost en hoop geven.'

GREET KAPPERS

INFO: LUXDENHAAG.NL

GERAAKT

Jan den Ouden had een droom:

'Ik heb daadwerkelijk ervaren dat God mij zag'

In de rubriek *Geraakt* vertellen lezers over een personage, tekstgedeelte of verhaal uit de Bijbel dat hen bijzonder aanspreekt. Oud-basisschoolleerkracht Jan den Ouden hoorde ruim dertig jaar geleden een preek die hij nooit meer is vergeten.

Als kind had Jan den Ouden één droom: dominee worden. Dat zat er helaas niet in. In plaats van predikant werd hij leerkracht in het basisonderwijs. Maar wel een met een passie voor het vertellen van Bijbelverhalen. Na vijftien jaar voor de klas te hebben gestaan, zwaaide hij dit jaar op 1 september af. 'Ik heb met heel veel plezier in het onderwijs gewerkt', vertelt Den Ouden aan de ronde eetkamertafel in zijn

woning in het Laakkwartier. 'Het enthousiasme voor het lesgeven is er nog steeds. Daarom blijf ik actief als rekencoördinator en begeleider van startende collega's.'

Hervertellingen

Behalve rekenles geven mag hij graag Bijbelverhalen vertellen. Bij dat laatste heeft hij zich vaak laten inspireren door de bekende Amsterdamse predikant Nico ter Linden. Den Ouden was zo geboeid door de verhalenserie *Het verhaal gaat*, dat hij veel hervertellingen van Ter Linden in zijn Bijbellessen verwerkte. Ooit nodigde hij zijn ouders, eveneens fan van Ter Linden, uit om een Bijbelles van hem bij te wonen. 'Ik vertelde een verhaal uit Genesis', memoreert hij met een schaterlach. 'Op een gegeven moment hoorde ik mijn vader tegen mijn moeder fluisteren: "Ik hoor Nico ter Linden!"

In de periode dat hij en zijn vrouw een jong gezin hadden, had hij voor

het eerst groep 8. Zijn werk en zijn gezin vroegen veel energie en aandacht. In die tijd werden er nog elke maand citydiensten gehouden in de Lutherse kerk in Den Haag. Daar gingen predikanten voor die volle kerken trokken. In 1990 ging dominee Landheer voor in de citydienst. Den Ouden kende hem vanuit de Laakkerk en had altijd erg genoten van zijn preken. In de hoop dat het haar man goed zou doen, had zijn vrouw hem aangemoedigd om de citydienst te bezoeken.

'Een dag later lag het cassettebandje op de deurmat'

Die avond stond een verhaal uit 2 Kronieken 16 centraal. Daarin spreekt de ziener Chanani koning Asa aan met de woorden: 'De ogen van de Heer gaan over de gehele aarde om krachtig bij te staan hen wier hart

volkomen naar hem uitgaat.' Na een boeiende uitleg had Landheer de preek afgesloten met een zin die de tekst uit 2 Kronieken persoonlijk maakte. 'Zeg het maar tegen jezelf', had Landheer uitnodigend gezegd: 'De ogen van de Heer gaan over mij.' Het had Den Ouden diep geraakt. Zijn vrouw had het opgemerkt en een dag later had een cassettebandje van de dienst op de deurmat gelegen: 'Dat bandje heb ik nog heel vaak afgedraaid. Helaas heb ik het bandje niet meer', voegt hij er lachend aan toe, 'maar ik ben de tekst nooit meer vergeten.'

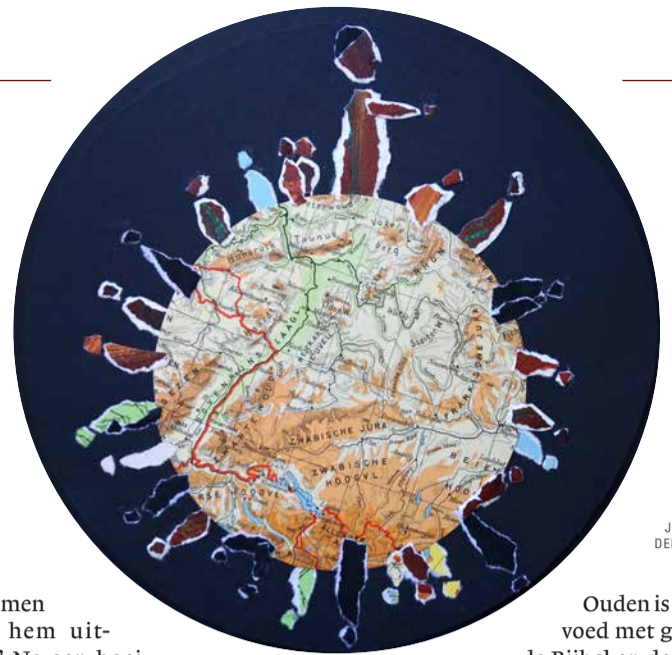
Gezien worden

'Tegenwoordig is het erg in de mode: gezien worden', merkt Den Ouden op. 'Op school kreeg ik van ouders wel eens te horen: "Je hebt mijn kind gezien." Ouders vinden dat fijn. Het betekent dat het kind ertoe doet.' Den

Ouden is opgevoed met geloof, de Bijbel en de kerk.

Het hoorde erbij. Over 'gezien worden' heeft hij nooit te klagen gehad. 'Maar,' beseft hij nu, 'misschien was geloof tot dan toe altijd iets rationeels geweest. In die dienst heb ik daadwerkelijk ervaren dat God mij zag, dat Hij me draagt.' Twaalf jaar geleden brak er opnieuw een moeilijke tijd aan toen zijn vrouw borstkanker bleek te hebben. Dat bracht bij hem een andere preek van Landheer in herinnering, over de zieke Naäman: 'Landheer was zelf ook regelmatig ziek en kon in de preek precies verwoorden hoe hij dat beleefde. Daardoor heb ik dat verhaal ook anders in de klas verteld, in de geest van Landheer, meer vanuit het gevoel. Dan merk je dat de klas een en al geboeid is', besluit hij. 'Want ook kinderen maken ziekte mee.'

ROELIE DRÖGE

COLLAGE: JOLLY VAN DER VELDEN

Column

Vertrouwen in de politiek

Met de komende verkiezingen wordt er een aardverschuiving in de samenstelling van de Tweede Kamer verwacht. De nieuwe partij van Pieter Omtzigt lijkt in de peilingen tot nu toe de grootste partij te worden, met de BoerBurgerBeweging in haar kielzog. Als dat gebeurt, is het één grote middelvinger naar de huidige politiek, waarin het vertrouwen tot een ijsj minimum is gedaald.

Ik herken dat gebrek aan vertrouwen. Mijn leven lang heb ik gebruikgemaakt van mijn stemrecht, maar de tijd dat ik mijn stem in vertrouwen op de partij van mijn keuze uitbracht, ligt ver achter mij. Toen Gert-Jan Segers afscheid nam, heb ik voor het eerst van mijn leven een mail gestuurd

aan een politicus. Want wat vind ik het jammer dat hij vertrokken is. Hij was voor mij een van de weinigen die ik integer achtte. Tegelijkertijd vraag ik mezelf ook af waarop ik dat oordeel baseer. Wanneer vertrouw ik iemand? Niet aan de hand van zijn of haar woorden. Wel op basis van wat ik kan waarnemen aan gedrag. Maar ook dat is subjectief. En dan kom ik terecht in een moeras aan vragen en twijfels. Gaan verkiezingen nog steeds over de vraag welke partij in jouw ogen de beste keuzes maakt voor de mensen en het land? Of gaat het veel meer over wie het best de woordenstrijd aankan? Beeldvorming als leidend principe bij politici? Met spindoctors en mediatrainingen om te leren met veel gedraai, hele en halve leugens,

FOTO: ISTOCK

kritische vragen te omzeilen? Ik heb soms heimwee naar de tijd van Joop den Uyl, die het beëindigen van de kaping door Molukkers in 1977 een nederlaag noemde. De kaping met geweld beëindigd, maar ten koste van de jonge levens van de kapers. De verantwoordelijk minister Van Agt heeft pas veel later toegegeven dat hij eigenlijk had moeten wachten met ingrijpen. Dat komt vaker voor: dat machthebbers in hun ouderdom beseffen dat zij andere keuzes hadden moeten maken.

En dan hebben we ook nog de ambtenarij: kunnen we nog vertrouwen op een overheid die de burger beschermt tegen onrecht? De treurige dieptepunten van de afgelopen jaren zijn wel de toelagenaffaire en de omgang met de Groningers. Mooie woorden en voortschrijdend inzicht horen we na eerder gedraai, prachtig allemaal. Nu de bijbehorende daden nog...

In onze vorige uitgave schreef Tom Mikkers al over vertrouwen: dat het onze opgave is om te leren ons aan

elkaar toe te vertrouwen. Geen gemakkelijke opgave. Maar ik moet toch iets, ik los niets op door aan de kant te blijven staan. En dat betekent: kiezen op basis van mijn 'beste weten', in het besef dat mijn kennis van de werkelijkheid altijd beperkt en momentaan is. En kiezen op basis van de waarden die voor mij de samenleving tot een daadwerkelijk *samen leven* maken. Op hoop van zegen.

GREET KAPPERS

FOTO: FUNKYFOCUS VIA PIXABAY

Vorbij het beeld

Wordt in onze tijd het beeld niet vaak belangrijker dan de werkelijkheid? In plaats van iemand te vertellen over wat we hebben gezien en meegemaakt sturen we een foto of filmpje door: een beeld van de werkelijkheid, niet de werkelijkheid zelf. Doen we bij God niet hetzelfde? Erik Galle, priesterpsychotherapeut en auteur neemt ons mee voorbij het beeld. De God die tevoorschijn treedt, is verrassend.

MA. 16. 19.30 U. DEZINNEN, CHRISTUS TRIUMFATORKERK, JULIANA VAN STOLBERGLAAN 154. TOEGANG € 8. OPGEVEN VIA DEZINNEN.NL T/M 13 OKTOBER.

FOTO: ORNAW VIA PIXABAY

Onze kijk op ouder worden

Gemiddeld genomen bereiken we in Nederland een hogere leeftijd. Dit stelt ons soms voor uitdagingen. Welke zijn dat? Wat is 'oud'? Verandert onze plek tussen anderen wanneer we een hogere leeftijd bereiken? Hoe kijken we, naarmate de jaren vorderen, naar de zin van het bestaan? Gedurende twee avonden kunnen deelnemers hun persoonlijke ervaringen en gedachten over ouder worden delen. Begeleiding door geriatrisch psychologe Rachel Adriaanse en ds. Jan Tom Schneider.

DO. 26 OKT. EN 2 NOV. 20-22 U. KLOOSTERKERK. INFO EN AANMELDEN: SCHNEIDER@KLOOSTERKERK.NL

De eeuwige cyclus van de natuur

De herfst heeft geen tijd voor stilstand

Van alle seizoenen houdt Matthijs Termeer het meest van de herfst. 'Zomer noch winter weten me vaak echt te beroeren, het voorjaar is bijna te overdadig.' In de herfst wil hij de vogels achterna.

Het najaar zorgt voor onrust bij mens en dier. Het is een tijd van verandering en dynamiek. Het begint in augustus, soms al in juli. Het lome, trage, bewegingloze van de zomer verdwijnt langzaam maar zeker uit de atmosfeer. Natuurlijk, augustus en zelfs september kunnen nog warm en drukkend zijn, maar er is onmiskenbaar iets veranderd. De lucht wordt frisser en ook wanneer er geen wind staat, lijkt het of de luchtpartikeltjes ongeduldig zijn geworden. Ongeduldigheid en onrust maken zich in snelgroeiend tempo meester van de dieren, de planten, de mensen. Nou ja, veel planten en mensen gaan in de herfst nergens heen.

Ongedurig

Vogels wel. En ik, ik wil ze volgen. Ik hoef maar een oeverloper of groenpootruiter te horen of ik word ongedurig, als een beest dat in de stal aan zijn ketenen rukt. De roep van zo'n steltloper klinkt schel en doordringend en draagt ver. Dat komt doordat deze vogels op toendra's nestelen, waar ze in voorjaar en vroege zomer met hun huwelijksaanzoeken en eigendomsproclamaties flinke afstanden moeten overbruggen om hun

soortgenoten te bereiken. Hoogzomer trekken ze vanuit hun broedgebieden naar zuidelijker streken. Niet meteen heel ver, Nederland is een prima tussensstation. Zo komt het dat in heldere zomernachten de lucht boven stad en land soms even gevuld is met heldere, tintelfrisse klanken. Net zoals onbewolkte oktober- en novembernachten gevuld kunnen zijn met de ijle trekroep van koperwieken, een klein model lijster. Die lijstertjes komen ook uit het noorden – en het oosten – en blijven eveneens vaak in ons land hangen, voordat ze verder trekken naar het zuiden.

'Het lome van de zomer verdwijnt langzaam uit de atmosfeer'

Onrust, ongedurigheid. Zodra ik een roepende steltloper hoor, zodra ik die moleculaire verandering in de lucht bespeur, wil ik op de fiets springen en naar de Delta rijden. Zeeland en de Zuid-Hollandse eilanden dus, dat is me genoeg. Of Texel, of misschien zelfs een ander Waddeneiland. Er komt een tijd, dat ik mezelf tevreden

zal moeten stellen met een ouderwets vogelboek, uit de jaren waarin tamelijk onbekende schrijvers sfeer en weemoedig verlangen wisten op te roepen met een paar eenvoudige zinnen. Een tijd die lang verstreken is, toen men voor vogels kijken en andere natuurbeleving nog niet vertrouwde op apps, internet en allerlei elektronica.

Tintelend van energie

De herfst rekt af met het oude, het vermoeide, het lusteloze. In de natuur is dat de eeuwige cyclus. In mijn bewustzijn gebeurt iets vergelijkbaars. Zomer noch winter weten me vaak echt te beroeren, het voorjaar is bijna te overdadig. De herfst is soms even weelderig als de lente, altijd helder en fris. Najaarsstormen, stortbuien, oostenwinden die trekvogels langs onze kusten jagen, ze zijn allemaal even dynamisch en tintelend van energie. Eenmaal ter plekke in een van de begeerde gebieden doe ik niet bijzonder veel. Ik kijk naar de vogels, zit langs de dijk. Ik scharrel zomaar wat in het rond. Ook hier laat ik me aangrijpen door de geluiden van de overtrekkende steltlopers en lijsters, dag en nacht. Ik wil verder trekken, almaar verder. Tot ik een of ander vacuüm heb bereikt, een plek waar ik zowel gelukkig als onthecht ben. Zo'n plek als een roerige einder of zonsondergang, ver en ongrijpbaar. Tijdloos.

MATTHIJS TERMEER

Herfst: meer dan verkleurende blaadjes.

Jonge vrijwilligers

'Wij zien het topje van de ijsberg'

Voor iemand de zware weekboodschappen doen, een paar uurtjes tuinieren of helpen om het huis op orde te krijgen. Jongeren van het Netwerk Haagse Helpers zetten zich vrijwillig in voor stadsgenoten in een kwetsbare positie.

Bart van den Berg (20) uit Rijswijk is een van de ongeveer zeventig Haagse helpers. Voor zijn studie sociaal werk aan Hogeschool Inholland liep hij vanaf begin 2023 een aantal maanden stage bij de stichting. Zijn stage is inmiddels afgerond, maar hij is nog steeds als vrijwilliger actief bij de Haagse Helpers. Bart van den Berg: 'Ik heb op dit moment twee mensen naar wie ik regelmatig toe ga. De een help ik met boeken sorteren en het huis op orde krijgen, bij de ander werk ik in de tuin. Tussendoor drinken we koffie en praten we over alledaagse dingen. Dat sociale aspect is minstens zo belangrijk als de praktische hulp. Per keer ben ik ongeveer anderhalf, twee uur bezig en aan het eind maken we vaak weer een nieuwe afspraak. Ook ga ik soms samen met andere vrijwilligers naar iemand toe. Dat regelen we dan via de groepsapp.'

Waarom hij dit doet, naast zijn studie en andere bezigheden? 'Voor mij is het een kleine moeite, maar de mensen die ik help zijn vaak superdankbaar. Soms zijn mensen ook echt eenzaam, bijvoorbeeld omdat ze een beperking hebben en moeilijk de deur uit kunnen.'

Saamhorigheid

Netwerk Haagse Helpers bestaat sinds 2017 en is opgericht door Alex Haas. 'Ik heb zelf vroeger veel vrijwilligerswerk gedaan', vertelt hij. 'Het mooie is dat je geeft, maar er ook dankbaarheid voor terugkrijgt. En wanneer je het samen met anderen doet, ontstaat er vaak verbinding en saamhorigheid. Dat is voor jongeren een heel waardevolle ervaring.'

'Een waardevolle ervaring voor jongeren'

In de beginperiode stak Alex Haas veel energie in het opzetten en de ontwikkeling van de Haagse Helpers. Samen met anderen richtte hij er een stichting voor op en hij besteedde veel tijd aan het netwerken met welzijnsorganisaties in de stad. Inspiratie voor dit alles haalt hij uit zijn geloof, maar dat betekent niet dat dit ook van de vrijwilligers gevraagd wordt. Alex Haas: 'Dat zou ik niet kunnen rijmen met mijn geloof en met de Bijbel. Iedereen is welkom die zich vrijwillig wil inzetten voor de stad en we hebben dan ook vrijwilligers vanuit verschillende

culturele achtergronden. Er is in Den Haag genoeg te doen; ik denk dat wij maar het topje van de ijsberg zien.'

Nee zeggen

Hulpvragen te over dus, maar kan de hulp ook altijd geboden worden? Alex Haas: 'Soms moeten we nee zeggen, want we willen onze vrijwilligers ook beschermen. Het zijn jonge mensen en bovendien geen professionals, dus hulpvragen moeten niet te complex zijn. Je wilt niet dat vrijwilligers overbelast raken. Zo krijg ik soms de vraag of we een hele woning

kunnen schilderen. Dat kan dus niet, maar je kunt een hulpvraag vaak wel in stukjes knippen. Dan kunnen we niet de hele woning schilderen, maar bijvoorbeeld wel verhuisdozen inpakken. Ook kunnen we meedenken waar de hulpvraag wel opgepakt zou kunnen worden.'

Als het gaat om het begeleiden van vrijwilligers heeft Alex Haas een stevige professionele basis. Na zijn hbo-opleiding Personeel en arbeid had hij verschillende banen op dit terrein, ervaring die hij goed kan gebruiken bij de begeleiding van vrijwilligers. Voor

hen is er bijvoorbeeld maandelijks een bijeenkomst van Haagse Helpers Connect, volgens vrijwilliger Bart van den Berg met leuke en interessante activiteiten: 'Pas hadden we een workshop met Stichting Voorall. Je werd gekoppeld aan iemand met een beperking en dan moest je verschillende gebouwen in de stad gaan verkennen om te zien hoe toegankelijk die zijn als je bijvoorbeeld blind bent.'

IRNA VAN DER WEKKE

MEEDOEN? ZIE HAAGSEHELPERS.NL

'Wanneer je samen met anderen vrijwilligerswerk doet, ontstaat er verbinding en saamhorigheid.'

Rooms-Katholieke kerken

Parochie Maria Sterre der Zee. Info: rkdenhaag.nl
Centrum. Jacobus de Meerdere-kerk, Parkstr. 65a. Nederlands: zo. 9 u. (vanaf 8/10) en 11 u.
Schilderswijk. Marthakerk, Hoefkade 623. Zo. 9.15, 13 u. Engels/Afrikaans
Haagse Hout. Paschaliskerk, Wassenaarseweg 53. Zo. 11 u.
Marlot. Onbevlekt Hart van Maria, Bloklandenplein 15. Za. 17 u. Zo. 9.30 u. (vanaf 8/10 weer)
Zeeheldenbuurt. Ignatiuskerk, Elandstr. 194. Zo. 11 u. Taizéviering za. 7 om 16 u.
Regentessekwartier. Agneskerk, Beeklaan 188. za. 20 u. en zo. 9.30 u. 11.30 u. Spaans
Scheveningen. Antonius Abtkerk, Scheveningseweg 233. Zo. 11 u.
Parochie De Vier Evangelisten Info: rkparochiedevierengelisten.nl
Valkenbos. Titus Brandsmakerk, Kamperfoeliestr. 279. Vrij. 10 u. Zo. 10.30 u. (1/10 gesloten)
Loosduinen. Kerk Maria van Eik & Duinen, Loosduinse Hoofdstr. 4. Di. 10 u. Zo. 11 u.
Waldeck/Kijkduin. Pastoor van Arskerk, Aaltje Noorderwierstr. 4. Do. 10 u. Za. 17 u. Zo. 10.30 u.
Leyenburg. Emmauskerk, Leyweg 930. Za. 13 u. Zo. 9.30 u. Wo. 10 u.

Kerken met vaste voorgangers

Anglican Church Ary van der Spuyweg 1. Zo. 11 u. Holy Communion, 17 u. Contemporary Worship 4de zo. 17 u. Choral Evensong.
American Protestant Church Esther de Boer-van Rijcklaan 20. 10 u.
Oud-Katholieke Kerk Juffrouw Idastr. 7. Zo. 10 u. eucharistie, 8/10 oogstviering en 16u gezongen vesper 29/10 Allerheiligen
Vredekerk Maartensdijklaan 126. Arabisch: za. 19 u. Nederlands: zo. 10.30 u.
Leger des Heils Ambachtsgaarde 198. Zo. 10.30 u. met muziekkorps.
Apostolisch Genootschap Loevesteinlaan 170. Zo. 10 u. met zang en muziek. apgen.nl. Geen vaste voorganger.
Zevendedagsadventisten Robijnhorst 197. Za. 10 u. bijbelstudie, 11 u. dienst.
Quakers Stadhouderslaan 8. Zo. 10.30 u. stille samenkomst.
Taizé Buurt- en kerkhuis Bethel, Thomas Schwenckestraat 30, ma. 19.30 u.

Soms wijzigen de tijden van de diensten. Check tevoren de website van de kerk van uw keuze.
* betekent: kijk op de website van de kerk

Kerken van de Protestantse Kerk Nederland (PKN)

Kerkgebouwen	Tijd	1 oktober	8 oktober	15 oktober	22 oktober	29 oktober
Lukaskerk Om en Bij 2.	10.15	ds Bert Kuipers HA	ds Nienke van Dijk	ds Jannet van der Spek kringviering	ds Nico Binnendijk	Lutherse kerk
Duinzichtkerk V. Hogenhoucklaan 89	10.00	ds Jaap Smit Dankdag Gewas en Arbeid	dr Ad van Nieuwpoort	ds Erwin de Fouw	ds J. Röselaars	dr Ad van Nieuwpoort
Christus Triumfatorkerk Juliana v. Stolberglaan 154	10.00	ds Jaap van den Akker	ds Jaap van den Akker	ds Aarnoud Jobsen	ds Casper van Dongen	ds Jaap van den Akker
Pax Christikerk Vlamburg 2	11.00	ds Jasper Klapwijk	Nico van Splunter	ds Jasper Klapwijk	ds Arenda Haasnoot	ds Jasper Klapwijk
Marcuskerk Jan Luykenlaan 90	10.00	ds Jan Eerbeek	ds Jantine Veenhof HA	11u gezam.dienst Indones. kerk	*	ds Leneke Marchand
De Oase Van Meursstraat 1	10.00	ds Paul Sanders	kringviering	ds Fokke Fennema HA	ds Arja Hoogerbrugge	ds Rob van Essen
Bergkerk Daal & Bergselaan 50 A	10.00	ds Olivier Elseman	ds Marjan Zebregs groene dienst	ds Axel Wicke HA	dr Paul Sanders	ds Jan Eerbeek
Maranathakerk 2e Sweelincstr.156	10.30	ds Renske Oldenboom cantate	ds Ad Abblas S&T	ds Mark van der Laan	ds Mark van der Laan	ds Robert Jan Bakker
Noorderkerk Schuijstr. 9-11	10.00	ds Henk van Laren	ds Rob van Essen	ds Nel van Dorp	ds Anneke van Mansum-Hoogenboezem	ds Durkje Sikkema
Vieringen Lux	11.30	Rik Zwalua	ds Corine Zonnenberg	*	Bob van Meijeren	Tabitha van Krimpen
Bosbeskapel Bosbesstr. 5	10.00	ds Casper van Dongen	ds J. Dondorp	ds Jan Eerbeek	ds J. Dondorp	ds Heleen Joziassse
Abdijkerk Willem III-str. 40	10.00	ds Wietske Verkuyl	ds Reijer de Vries	ds Wietske Verkuyl afscheid	ds Bert Kuipers	ds Martin van Wijngaarden S&T
Shalomkerk Vrederustlaan 96	10.00	ds Jan Maasland	ds G. van Velzen	ds M. Burema	ds N.Pronk	ds R. van Elderen HA
Bethelkerk Scheveningen J. Kokstr.173	10.00	ds Gerco Lock	ds Jasper Klapwijk	ds Gerco Lock	Rens de Ronde	ds Gerco Lock
Oude Kerk Keizerstr. 8	10.30	ds Dirk Jan Thijs	ds Barend Weegink	ds Jaap Quist	ds Barend Weegink	ds E. de Groot
Nieuwe Badkapel Nieuwe Parklaan 90	10.00	ds Charlotte van der Leest	ds Leo de Leeuw cantate	ds Wilna Steenberg	ds Jan Maasland	ds Charlotte van der Leest
Pr. Julianakerk Tesselsestr. 6	10.00	ds Bernhard van Vreeswijk	ds Bernhard van Vreeswijk evangelisatie	A. van der Steen	ds Bernhard van Vreeswijk	ds Frederik van Harten
De Toevlucht Laan v. Hoorwijk 140	10.00	ds Rob van Essen	ds R. van Elderen	ds Attie Minnema	ds Attie Minnema	ds Jaap van de Meent
Bethlehemkerk Laan v. Meerdervoort 627	10.00 16.30	ds Thejon Bos ds G. Kamphuis	ds Bert Karel Foppen 15.30 ds J. Visser	ds M. Tekelenburg ds A. Jonker	ds D. Beekman ds Thejon Bos	ds Bert Karel Foppen ds M. van Heijningen
Houtrustkerk Beeklaan 535	10.30	ds Karl van Klaveren	ds L. Lafeber	ds Karl van Klaveren	*	*
Kloosterkerk Lange Voorhout 2	10.00	ds Rienk Lanooy	ds Jan Tom Schneider HA	ds Rienk Lanooy Doop	ds Tom Mikkers	10.30 cantate Gedachtenis ds Rienk Lanooy
Ev. Lutherse Gem. Lutherse Burgwal 9	10.15	ds Fokke Fennema	ds Jannet van der Spek	ds Taco Smit	ds Marianne van der Meij	ds Jannet van der Spek
Église Wallonne Noordeinde 25	10.30	Jean-Luc Marcillaud	Joop la Grouw	pasteur Dieuwertje Zantingh	pasteur Richard Bennahmias	pasteur Liesbeth van Hilten-Matthijssen
Oude Kerk Herenstraat 77 Voorburg	10.00	ds Giel Schormans	ds Leneke Marchand 19u muz. vesper ds Bas Plaisier	ds W. Koerselman	ds J. van der Schoot	ds Giel Schormans
Koningkerk Br. Ingenhoeslaan 4 Voorburg	10.00	ds Robert Stigter met doventolk	ds A. Brabander	ds Robert Stigter met doventolk	ds Carel van der Meij	ds Robert Stigter met doventolk

Diverse Rooms-Katholieke kerken		
Rijswijk. Bonifatiuskerk, van Vredenburgweg 69. Zo. 11 u. Kerk van Benedictus en Bernadette, Sir Winston Churchillaan 372. Zo. 9.30 u.		
De Zinnen, kapel Chr. Triumfatorkerk ma 18.15 u. avondgebed		
Lourdeskapel Berkenbosch Blokstraat 9A. Dagelijks open (9-18 u.), za. 11 u. Rozenkransgebed		
Deutsch Badhuisweg 35a. Zo. 10.30 u.	English Bezuidenhoutseweg 157. Zo. 10 en 17.30 u.	Français Stoeplaan 4, Wassenaar. Zo. 17 u.

advertenties

Firma A. H. Kerkhof & Z_n
Uitvaartzorg sinds 1892

Dienstverlening op maat door uitvoering van:
• levensbeschouwings- en geloofsgebruiken en individuele wensen

Uitvaartcentra naar uw keuze met ons advies, bijvoorbeeld:
• Ad Patres Frederik Hendriklaan 7 's-Gravenhage (Statenkwartier)
• diverse andere uitvaartcentra in 's-Gravenhage en omstreken
• bij begraafplaats of crematorium

Thuisopbaring volgens uw wensen met de juiste zorg en middelen

Groot Hertoginnelaan 227
2517 ET 's-Gravenhage
firma@kerkhof-uitvaartzorg.nl **070 345 16 76**
www.kerkhof-uitvaartzorg.nl

Zorgvuldige aandacht en professionaliteit, al vier generaties een familietraditie

ENGELN & SPOOR
UITVAARTVERZORGING

VERZORGD, CORRECT, STIJLVOL

Engelen & Spoor Uitvaartzorg richt zich op het verzorgen van uitvaarten in Den Haag en omstreken. Wij hebben jarenlange ervaring in traditionele, religieuze en eigentijdse uitvaarten en staan garant voor een verzorgde, correcte en stijlvolle uitvoering van de uitvaart.

U KUNT ONS 24 UUR PER DAG, 7 DAGEN PER WEEK BEREIKEN: (070) 350 70 00
INFO@ENGELNENSPOR.NL - WWW.ENGELNENSPOR.NL

HET CLINGENDAELHUIS - BENOORDENHOUTSEWEG 279 - 2596 BJ DEN HAAG

want met afscheid begint herinnering

Voor een waardevol afscheid met zorg en respect afgestemd op ieders persoonlijke wensen.

Van Der Helm & Schols
uitvaartzorg

Veenweg 14, Nootdorp
Damlaan 64, Leidschendam
Ina Boudier-Bakkerstraat 5, Delft
De Sillestraat 182, Den Haag

070-3202040 - www.vdhuz.nl - 015-3101643

Overige kerken

Kerkgebouwen	Tijd	1 oktober	8 oktober	15 oktober	22 oktober	29 oktober
Deutsche Ev. Gem. Bleijenburg 5	10.30	Pfrin Jana Vallee	*	Pfr Thomas Vesterling	*	Pfrin Birgit Lang
Doopsgezinde Gem. Paleisstr. 8	10.30	ds Marijn Vermet	ds Christien Duhoux	ds Marijn Vermet	vierde zondag	ds Marijn Vermet
Ev. Broedergem. Hernhutters Chasséstr. 1	10.00	zr Christine Welschen	zr Christine Welschen	zr Christine Welschen	zr Christine Welschen	11u zr Christine Welschen zangdienst
Haagse Dominicus Th. Swenckestr. 30	10.30	Koorjubileum	X	Verloren zonen Janine Mutsaerts, Jolly van der Velden	X	Meditatieve vering Janine Mutsaerts, Janneke Hogendorf
Indon. Ned. Chr. Kerk, Marcuskerk Jan Luijkenlaan 92	14.00	ds Nico van Splunter	ds Marla Winckler Huliselan	11u ds Stanley Tjahjadi en ds Jantine Veenhof	ds Marla Winckler Huliselan	ds Stanley Tjahjadi
Ekklesia Brouwersgracht 2-k, in steeg door hek	11.00	X	De maat is vol	X	X	X
Kruispuntgem. Bloklandenplein 15	11.15	X	X	ds Jarek Kubacki eucharistie	X	br Hans Koster Allerheiligen
Remonstrantse kerk Laan v. Meerdervoort 955	10.30	ds Reinhold Philipp	ds Antje van der Hoek	ds Marijn Vermet	ds Reinhold Philipp	ds Jan van Aller
Geref. Kerk Vrijgemaakt Duinkerstr. 9	9.30	ds Jasper Klapwijk	ds Gerco Lock	ds Jasper Klapwijk	ds Han Hagg	ds Jasper Klapwijk
Franciscuskerk N. Broeckhuijsenstr. 23	10.30	pastor Bernadette Janssens	pastor Marie Thérèse van der Loo	Pastor Nanda de Hoop	ds Mineke Kroes	pastor Rien Leijdekker

Symbolen
X geen dienst
* zie website van de kerk

HA Heilig Avondmaal
S&T Dienst van Schrift en Tafel

AGENDA OKTOBER 2023

Voor een overzicht van alle activiteiten: zie kerkinderhaag.nl.
Voor kerkadressen zie p.6.

Vijftig jaar Haagse Orgelpracht

Het Haags Orgel Kontakt viert zijn 50-jarig jubileum met een speciaal 'dubbelconcert' door zes Haagse organisten op de twee meest spectaculaire orgels van Den Haag: het Bätz-orgel van de Lutherse kerk en het Metzler-orgel in de Grote Kerk. Toegang voor beide concerten € 15, jongeren tot 16 jaar gratis.
Za. 30 sept. 15 u. ■ Lutherse kerk en Grote Kerk

Zilveren zang

Kamerkoor Vox Antiqua viert zijn 25-jarig jubileum met een speciaal concert 'Zilver' met liederen van componisten van oude muziek zoals Arcadelt, Hildegard von Bingen, Purcell, Victoria en Palestrina. Kaartjes € 15 of € 7,50 (jongeren en Ooievaarspas) via voxantiqua.nl
Zo. 1. 15.30 u. ■ Houtrustkerk

Jubileumconcert

Het koor van de Haagse Dominicus bestaat 55 jaar. Dit wordt gevierd met een feestelijke bijeenkomst waar samen met het koor van de Leidse Ecclesia liederen van Huub Oosterhuis worden gezongen.
Zo. 1. 10.30 u. ■ Buurt- en kerkhuis Bethel

Christelijke mystiek

De Oud-katholieke kerk organiseert het komende najaar en voorjaar een aantal gespreksavonden over christelijke mystiek in woord en beeld voor Kerst en Pasen. De introductieavond is op maandag 2 oktober. Opgave: pastoor@denhaag.okkn.nl
Ma. 2. 19.30 u. ■ Oud-katholieke Kerk

Is er meer?

Parochie Maria Sterre der Zee start met een Alphacursus, voor wie vragen heeft over het katholieke geloof of van gedachten wil wisselen over geloofsvragen. De informatieavond is op 3 oktober. Aanmelden: parochiesecretariaat@rkdendaag.nl of 070-8209866. Deelname gratis.
Di. 3. 20 u. (inloop vanaf 19.30 u.) ■ Pastorie Paschalis Baylonkerk

FOTO: JASON BISHOP VIA PIXABAY

TroostRijk

In de serie TroostRijk gaat LUX in vier avonden op zoek naar bronnen van inspiratie en troost en rituelen die houvast bieden. Tijdens de eerste bijeenkomst is Marianne Thieme te gast. Kaarten vanaf € 10 via luxdenhaag.nl. Info: rik@luxdenhaag.nl
Do. 5. 20-21.30 u. ■ Amare, Spuiplein 150

Spreekuur voor bewoners-initiatieven

Fonds 1818 houdt een speciaal spreekuur voor bewonersinitiatieven. Het spreekuur vindt gelijktijdig online én op locatie in Het Nutshuis plaats. Deelnemen? Aanmelden kan via fonds1818.nl.
Vrij. 6. 15-17 u. ■ Nutshuis Den Haag, Riviermarkt 5

Verkoop

Huisraad, curiosa, sieraden, schoenen, tassen, schilderijen, kleding, elektrische apparaten en boeken. U vindt het allemaal tijdens de verkoop in de Kloosterkerk. De opbrengst is bestemd voor de Kloosterkerk. Betaling kan alleen contant.
Za. 7. 10-14 u. ■ Kloosterkerk

Trefpunt

Op 10 oktober opent het nieuwe Alzheimer Trefpunt Haaglanden zijn deuren in het MOC Schilderswijk. Het Trefpunt is een plek om lotgenoten met dementie en hun mantelzorgers te ontmoeten en geeft informatie over het omgaan met dementie.
Di. 10. 19-21.30 u. ■ MOC Schilderswijk, Teniersstraat 15

Die moeilijke Paulus

De brieven van Paulus zijn moeilijk leesbaar. Geïnteresseerden kunnen zich in oktober vier avonden in deze schrijver verdiepen. Begeleiding door ds. Rienk Lanooy en prof. dr. Bert Jan Lietaert Peerbolte. Aanmelden via lanooy@kloosterkerk.nl
Di. 10, 17, 24 en 31. 20.15-22 u. ■ Kloosterkerk

Film: Rosa en Momo

Rosa is eigenares van een kinderdagverblijf en wordt op een dag door de 12-jarige Momo bestolen. Toch neemt ze de jongen onder haar hoede. Opgave: Jenneke Reitsma, 070-3258563, jenneke.reitsma@kpnmail.com
Ma. 16. 19.30 u. (start filmvoorstelling), inloop vanaf 19 u. ■ Bosbeskapel

Badkapel Boeken

De Nieuwe Badkapel organiseert een bijeenkomst met Ad van Nieuwpoort over zijn boek *Leven zonder oplossing*, dat verscheen in 2020. Vrijwillige bijdrage (richtbedrag: € 10,-)
Za. 28. 15.30-17 u. ■ Nieuwe Badkapel

Bazaar

Bazaar voor het Health Centre Bethsaida in Tanzania, dat door de Doopsgezinde Kerk wordt ondersteund.
Za. 28. 10-17 u. ■ Doopsgezinde Kerk

Morgengebeden op zaterdag

Het Oecumenisch Beraad Scheveningen nodigt ieder van harte uit voor het gezongen morgengebed op twee zaterdagochtenden in oktober en november. De bezoekers zingen in beurtzang verschillende liederen met de voorzanger en luisteren naar een kort gedeelte uit de Bijbel. De liturgie is geïnspireerd op het morgengebed van de Zusters Karmelietessen van het klooster van het Goddelijke Hart van Jezus in Sittard en van de Benedictijnse monniken van de Sint Adelbertabdij in Egmond.

Za. 28 okt. en 25 nov.
8 u. ANTONIUS ABTKERK,
SCHEVENINGSEWEG 233

Geloofs- en ontmoetingsdag

Iedereen is van harte welkom bij de geloofs- en ontmoetingsdag voor katholiek Den Haag, een dag voor iedereen die waarde hecht aan ontmoeting met andere katholieken en aan bemoediging. Het programma is gericht op 65-plussers, maar iedereen die gelegenheid en zin heeft om deze dag mee te vieren, is van harte welkom.

Wo. 11. 10.30-15.30 u.
EMMAUSKERK, LEYWEG 930.
TOEGANG VRIJ, VRIJWILLIGE BIJDRAGE.

Gebedsgenezing

Slechts heel weinig patiënten kennen 'genezing na gebed'. Maar het komt sporadisch wel voor. Huisarts Dick Kruijthoff heeft er onderzoek naar gedaan en is onlangs op het onderwerp gepromoveerd. Hij komt er deze maand over vertellen. Ernstig zieken waarschuwt hij tegen 'geclaimd geloof': als je niet geneest, geloof je niet genoeg. 'Maar zo werkt het naar mijn mening niet. Gebedsgenezing valt niet in wetenschappelijke hokjes in te passen; het is niet voorspelbaar. Zo zijn er wel meer dingen die wij als medici niet begrijpen maar die toch gebeuren.'

Di. 24. 20 u. MARANATHAKERK, 2^e SWEELINCKSTRAAT 156. TOEGANG € 5.

FOTO: CHRIS3758 VIA PIXABAY

Geschiedenis in de Oud-katholieke kerk

In 1723 werd in de Haagse Oud-katholieke kerk Cornelis Steenoven verkozen tot aartsbisschop van Utrecht, tegen de wensen van Rome in. Dit leidde tot het 'Utrechts schisma' waaruit uiteindelijk de huidige rooms- en oud-katholieke kerken zijn voortgekomen. Wie hier meer over wil horen en geïnteresseerd is in een rondleiding door de prachtige gebouwen is op 7 oktober van harte welkom bij een bijeenkomst over deze gebeurtenis.

Za. 7. 10.30 u. OUD-KATHOLIEKE KERK, JUFFROUW IDA STRAAT 7. KOSTEN, INCL. LUNCH: € 10 (LEDEN) EN € 15 (NIET-LEDEN). INFO EN AANMELDEN: VNKONLINE.NL/AGENDA.HTML OF KERKGESCHIEDENIS@GMAIL.COM

FOTO: ISTOCK

Verwonderen en doorgeven

Hoe kun je de werkelijkheid die we niet zien, wel kunnen voelen, soms woorden kunnen geven, een plek geven in het leven met kinderen? Deze en andere vragen staan centraal tijdens drie avonden voor ouders, georganiseerd door Stek. Ouders worden uitgenodigd samen na te denken over wat ze hun kinderen willen meegeven; zich opnieuw te verwonderen over Bijbelverhalen die ze misschien al kennen, maar op een nieuwe manier kunnen beleven. Of zoals het in de omschrijving staat: 'Kun je dat wat je ooit zelf meekreeg – in welke vorm en met welke inhoud dat ook is geweest – weer open en vrij tegemoet treden? En je daar over verwonderen, juist weer samen met je kinderen?'

Do. 28 sept., 12 okt. en 23 nov. 20-21.30 u. MARCUSKERK, JAN LUYKENLAAN 92. OPGAVE VIA ddeira@stekdenhaag.nl; € 22,50 VOOR DRIE AVONDEN, GRATIS MET OOIEVAARSPAS.

De Protestants Christelijke Ouderen Bond is er voor én door 50-plussers!

- Zoals:
- Advisering voor Ouderen
 - Hulp bij belastinginvullen
 - Bijeenkomsten voor ontmoeting, ontspanning en educatie
 - Actieve belangenbehartiging

Info 070-3822782 of pcob-den-haag@kpnmail.nl

COLOFON

KERK IN DEN HAAG MAANDBLAD
WWW.KERKINDENHAAG.NL WEBSITE

OKTOBER 2023,
jaargang 27, nr. 259
Deadline november: 6 oktober
Uitgave van de Protestantse Kerk Den Haag, de Evangelisch-Lutherse Gemeente Den Haag, de Gereformeerde Kerk van 's-Gravenhage Oost en de Rooms-Katholieke parochies Maria Sterre der Zee en De Vier Evangelisten.

Contact: redactie@kerkinderhaag.nl.
Tel. 06 24 69 66 64 (Anne-Helene Borgts)
hoofdredactie@kerkinderhaag.nl
Tel. 06 4626 69 64 (Greet Kappers)
Parkstraat 32, 2514 JK Den Haag

Redactie: Greet Kappers (hoofdredacteur), Irna van der Wekke (tekstredactie), Anne-Helene Borgts (eindredacteur), Henk Baars, Ronald van Bochove, Henriëtte Boerma, Roelie Dröge, Rob van Essen, Hans Hemmes, Shari van den Hout, Rienk Lanooy, Tom Mikkers, Jolly van der Velden.

Vormgeving: Opmeer Drukkerij bv
Webredacteur: Ronald van Bochove

Druk: Opmeer Drukkerij bv
Website: ISI Media, isimedia.nl

Advertenties:
kerkinderhaag.nl/adverteren
adverteren@kerkinderhaag.nl
06 24 69 66 64 (Anne-Helene Borgts)

Los postabonnement:
€ 30,- per kalenderjaar (10 nummers).
Opgave: info@kerkinderhaag.nl
Giften: IBAN NL35 INGB 0007 7749 10

Disclaimer:
Kerk in Den Haag heeft getracht alle rechthebbenden te achterhalen. Indien iemand desondanks meent rechten te kunnen doen gelden, dan kan hij of zij contact opnemen met de eindredacteur.

Elementair gebed

Moeder Aarde, hoor mij aan,
geef ons grond om op te staan
en voed elk die honger heeft,
maar blijf kalm, want als U beeft
zullen stad en land vergaan.
Moeder Aarde, hoor mij aan.

Zuster Water, hoor mijn beê,
wees ons daaglijks kopje thee
en de regen tegen dorst,
maar geen drup te veel gemorst.
Wees geen zondvloed nummer twee.
Zuster Water, hoor mijn beê.

Vader Wind, wil mij verstaan,
voer ons daaglijks zuurstof aan.
Let op dat U, als U raast,
ons niet van de sokken blaast;
zwel niet aan tot een orkaan.
Vader Wind, wil mij verstaan.

Broeder Vuur, vervul mijn wens,
geef wat warmte aan de mens.
Wees het haardvuur bij koud weer,
liever niet zo'n bosbrand meer.
Steek niet alles in de hens.
Broeder Vuur, vervul mijn wens.

De grasparkiet

Na een week was de kooi weer leeg

Op Dierendag, 4 oktober, zorgen we graag extra goed voor onze dieren. Toen Matthijs Termeer zich ontfermde over een grasparkiet, leidde dit tot lichte beroering in huiselijke kring. Er volgde een minidrama, dat zich binnen een week voltrok.

Dit is nu ons kind', zegt de buurvrouw, wanneer ik haar een grasparkiet breng. Ik heb het beestje gevonden op een gemeentelijk opslagterreintje. In een kartonnen doos, weggemoffeld in een betonnen kubus, ik denk een of ander koppelstuk in de wegen- of waterbouw. De doos komt van een dierenwinkel, heeft flinke luchtgaten en er liggen wat zaadjes en grashalmen op de bodem. Als ik niet toevallig gerucht had gehoord, zou ik de parkiet – gekort-wiekt en al – niet opgemerkt hebben.

Neusdop

'Joepie' noemt de buurvrouw hem. Hij kiest meteen positie in haar nek, precies op het plekje waar ik haar soms probeer te kussen. De buurvrouw gilt en kirt. Joepie piept en fluit, klimt op haar hoofd en zoekt voor de nacht de hoogste plek op die hij kan bereiken, boven in de levensgrote etagère. Dat het een mannetje is, hebben we afgeleid aan de kleur van zijn 'neusdop'.

De parkiet kijkt ons opletend aan en volgt alle bewegingen in de kamer.

Het leven heeft mijn buurvrouw niet gespaard en delen van haar bestaan brengt ze door in een alcoholroes. In zulke perioden zoekt ze regelmatig contact met me, kookt voor me en kijken we samen naar de televisie. Soms knuffelen we wat, maar daar blijft het bij. Ik, eenzame kerel om redenen die ik niet duidelijk zou kunnen benoemen, neem er genoeg mee. We hebben het weleens gehad over het delen van een huisdier. Er kwam nooit iets van terecht.

'Dringend advies is meerdere exemplaren te houden'

Ik koop een kooi voor Joepie, nogal klein. Uitgerust met horizontale spijlen, want een grasparkiet wil klimmen en klauteren. Ik installeer hem bij de buurvrouw en ga verder mijn eigen gang. De volgende dag breng ik een bezoekje. Joepie zit stilletjes in zijn kooitje, meestal met zijn rug naar haar toegekeerd. Haar gegil en gekir is verstomd. Wel piept en fluit de grasparkiet enthousiast bij het afspelen van een YouTube-filmpje met luidruchtige soortgenoten.

Het is meteen raak tussen de parkiet en de buurvrouw.

Ik verdiep me in oorsprong en karakter van grasparkieten. In thuisland Australië komen ze in zwermen van duizenden stuks voor. Men adviseert met klem meerdere exemplaren te houden. Ik schuim het net af, op zoek naar een grotere kooi en aanvullende parkieten. Het duizelt me. De buurvrouw heeft een eerdere vogel moeten wegdoen wegens allergische reacties en Joepie belandt bij mij in huis. Nu kan ik hem tenminste 'Lullo' noemen. Ik observeer hem wanneer ik thuis ben, wat niet zo erg vaak is. Lullo staart me onbewogen aan of klimt manisch door zijn kleine kooi, veren en voer vliegen in het rond. Binnen enkele dagen vind ik grasparkietliefhebbers, die er wel vijftien hebben. Ze komen meteen en sturen nog dezelfde dag filmpjes van een vrolijk socialiserende Lullo. De kooi laat ik maar op de vensterbank staan.

MATTHIJS TERMEER

Kinderconcert

Inmiddels is het een kleine traditie: het jaarlijkse kinderconcert in de Kloosterkerk tijdens festival De Betovering. Dit jaar wordt *Peter en de Wolf* van Prokofjev uitgevoerd door het New European Ensemble, met verteller Tobias Wenting en organist Geerten van de Wetering.

Wo. 18. 15 U. INFO EN TICKETS À € 9,50 VIA PODIUM21.NL

Een (sterren)wereld die opengaat

Ewine van Dishoeck, hoogleraar astronomie in Leiden, is in haar vakgebied een van de meest geciteerde en gezaghebbende wetenschappers. Volgens haar is de wetenschap van eminent belang, maar heeft deze niet overal antwoord op. Zij spreekt over haar fascinatie voor de sterrenhemel, over wat ze heeft mogen ontdekken dankzij onder meer de Herschel ruimtetelescoop, en over wat de nieuwe James Webb-ruimtetelescoop mogelijk gaat betekenen.

Wo. 25. 19.30 U. DEZINNEN, CHRISTUS TRIUMFATORKERK, JULIANA VAN STOLBERGLAAN 154. TOEGANG € 8. OPGAWE VIA DEZINNEN.NL T/M 22 OKTOBER.

Concert 'Infinity'

Samen met Barbara Kozelj en Bert Mooiman voert Vocaal Ensemble Chordiality *In the beginning* van Copland en het *Requiem* van Duruflé uit, beide uit 1947. Copland laat de schepping, het begin, bezingen. Duruflé daarentegen schreef zijn requiem voor de doden. De verschillen zijn makkelijk te benoemen, de één een Amerikaanse jood, de ander een katholieke Fransman. Maar wat zijn de overeenkomsten?

Za. 14. 20.15 U. NIEUWE BADKAPEL, NIEUWE PARKLAAN 90.
KAARTEN À € 22,50 VIA CHORDIALITY.NL

French Delight

Jubileumconcert 'French Delight' ter gelegenheid van het 10-jarig bestaan van Capella Sine Nomine. Uitgevoerd worden werken van Yves Castagnet, Pierre Villette, Maurice Ravel, Alfred Desenclos, Camille Saint-Saëns, Fernand Laloux en Lili Boulanger.

Zo. 29. 20 U.
ELANDSTRAATKERK,
ELANDSTRAAT 194. TOEGANG
GRATIS, COLLECTE NA AFLOOP.

